

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Faculty of Social Sciences, Charles University
Smetanovo náměstí, 6, 110 01 Praha 1
Česká republika

Posudek vedoucího na rigorózní práci:

Hornát, Jan. *Liberal Democracy and Chinese Political Culture: American Perspectives and Perceptions*. UK FSV IMS, Praha, 2013, 80 s.

Jan Hornát ve své rigorózní práci zkoumá možnosti dalšího vývoje čínského politického systému a jeho percepce ze strany Spojených států. Jedná se o téma vysoce aktuální – Čínská lidová republika coby regionální velmoc a možná i budoucí supervelmoc a hegemon nového světového uspořádání se již nyní výraznou mírou podílí na utváření mezinárodněpolitického prostředí a lze očekávat, že tento trend bude v následujících letech minimálně pokračovat. Je proto důležité sledovat nejen čínské zahraničněpolitické ambice, ale i vnitropolitickou situaci a její transformace v čase.

Autorovu výchozí premisu lze shrnout následovně: západní svět v čele se Spojenými státy od Číny očekává, že bude „zodpovědným podílníkem“ v rámci globálního politického a hospodářského systému, a že bude zároveň směřovat k vytvoření liberálně demokratického politického zřízení. Demokracie je pro řadu západních politiků, představitelů veřejného života i politologů neodmyslitelně spjata právě s přídatným jménem liberální, což však může v čínských podmínkách představovat poměrně zásadní problém. I když totiž čínské vedení ve vlastním zájmu o určitou formu demokratizace politického života a veřejné správy usiluje, průběh tohoto procesu a zejména jeho vyústění nemusí zdaleka odpovídat zavedeným západním představám. Otázkou pak zůstává, zda budou ostatní demokratické země ochotny přijmout do svých řad „neliberální demokracii“, kterou se ČLR možná stane, a přiznat jí stejná práva (a ovšem i povinnosti) jako ostatním.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, které na sebe logicky navazují a vytvářejí dobře strukturovaný, koherentní celek. V první části autor analyzuje sám koncept „liberální demokracie“ a související otázky, jako jsou podpora „vývozu demokracie“ ze strany Spojených států, vzájemné vztahy a vzájemné vnímání demokratických zemí, a z hlediska zkoumaného tématu velmi důležitá teorie demokratického míru. Tento exkurz je nepochybně užitečný, neboť umožňuje poměrně přesně identifikovat možná úskalí, která mohou provázet vstup „demokratické“ Číny do mezinárodní politiky – jinými slovy, i země vykazující základní charakteristiky demokratického státu může čelit nedůvěře a dokonce odmítnutí ostatními demokraciemi, pokud její proces politické transformace neodpovídal jakémusi standardizovanému „demokratizačnímu manuálu“ a byl tedy „nestandardní“.

Pro pochopení novodobé čínské politické kultury (a nejen čínské; podobné tvrzení lze aplikovat *de facto* na téměř každou zemi) je nezbytně nutné porozumět alespoň v hrubých obrysech i myšlenkovému *milieu*, z jehož bazálních premis, tradic a hodnotové základny stávající politická reprezentace čerpá. Autor proto věnuje z mého pohledu stěžejní část práce

poměrně detailnímu rozboru dopadu konfuciánské filozofie na čínský způsob uvažování. Přesvědčivě demonstruje, že tento vliv přetrvává v řadě ohledů do dneška, a to v jen lehce modifikované formě. Od vlády (dříve panovníka) se i nadále očekává dobrá, do jisté míry lze říci osvícená, správa věcí veřejných, zajištění odpovídajícího životního standardu pro obyvatelstvo a dodržování zákonů a morálních norem. Důraz na zachovávání celkového řádu (jenž stojí v protikladu k chaosu), na plnění povinností a na postavení jednotlivce v rámci celku (tedy nikoliv na jednotlivce jako takového), je pro tento způsob uvažování charakteristický. Podobná východiska však nejsou vždy zcela slučitelná s demokratizací dle západního modelu, jelikož ta se opírá o zcela jiný hodnotový rámec a zcela jiné myšlenkové tradice. Pro řadu Číňanů představuje větší účast na politickém životě, a například možnost podílet se na svobodnějších volbách svých představitelů, spíše prostředek, jak dosáhnout jiných cílů (zlepšení hospodářské situace, řešení lokálních problémů, vyjádření nespokojenosti se zkorumpovaností politiků) než cíl jako takový – jinými slovy, demokratické mechanismy a instituce nemají samy o sobě často jinou hodnotu než to, že představují jednu z variant řešení problémů každodenního života (autor tento fenomén velice dobře ilustruje příkladem vesnických voleb na s. 56). S tímto vědomím je třeba k procesu čínské demokratizace přistupovat.

Třetí, závěrečná část práce pak nastiňuje možnosti vývoje čínského politického systému a reakce Spojených států jakožto současného světového hegemonu na tento vývoj. Plně souhlasím s autorem, že demokracie v ČLR bude mít svou specifickou tvář – není to dáno pouze výše zmíněnou odlišnou myšlenkovou tradicí, ale samozřejmě i takovými faktory, jako je velikost a lidnatost země a nutnost řešit hospodářské a sociální problémy mnohem většího rozsahu, než ve většině ostatních demokratických zemí. Je proto více než pravděpodobné, že politický systém, který v důsledku vznikne, nebude „liberální demokracií“ západního vzoru, ale spíše modelem, který bude odrážet společenskou realitu v zemi a potřeby čínského vedení. Ať se již bude jednat o zřízení se silným důrazem na utilitární aspekty (neotřesitelná pozice ústřední vlády zodpovědné za udržování sociální koheze a hospodářského růstu) či inkrementální demokratizaci (velmi postupné zavádění demokratických principů do řízení státu a do veřejného života), bude na ostatních zemích a mezinárodním společenství, aby posoudily, zda vnímají takovýto systém jako demokratický. Autor přitom dochází k závěru, že i mezi takto „demokratizovanou“ Čínou a USA bude možné udržovat konstruktivní a nekonfliktní vztahy ku prospěchu obou aktérů; bude však třeba, aby „zavedené demokracie“, v tomto případě zejména právě Spojené státy, alespoň pro jednu zmírnily své občas až příliš dogmatické vnímání podoby „skutečné demokracie“ a byly připraveny pracovat s „nestandardním“ čínským modelem (s. 69).

Jan Hornát se vztahům mezi USA a ČLR a čínskému politickému systému věnuje dlouhodobě. Po úspěšném absolvování magisterského oboru Americká studia pokračuje v rámci postgraduálního studia (obor Mezinárodní teritoriální studia) na IMS FSV UK ve zkoumání aplikace západních demokratizačních modelů na země s odlišnou politickou a kulturní tradicí. Jeho rigorózní práce, kterou již dříve s úspěchem a pochvalou děkana obhájil jako diplomovou, představuje velmi erudovaný, rozsáhlou pramennou základnou podložený odborný text, který je v českém akademickém prostředí svým zaměřením do značné míry ojedinělý. Autorovy argumenty jsou logické a přesvědčivé; i když se jedná o práci koncipovanou spíše teoreticky, nepůsobí v žádném případě dojmem od reality naprosto

odtržených textů, se kterými se čtenář v tomto segmentu společenských věd čas od času setkává. Je nutno ocenit i pečlivost, s níž je zpracován poznámkový aparát a další formální náležitosti práce, jakož i stránku jazykovou (angličtinu autor ovládá opravdu velice dobře, práci v tomto směru není co vytknout). Právě skutečnost, že text je napsán v angličtině, jen posiluje mé přesvědčení, že by měl být při vhodné příležitosti publikován, buď ve zkráceném rozsahu formou statí v odborném časopise, ale ideálně v aktuální podobě bez rozsáhlejších zásahů do struktury jednotlivých kapitol.

Na základě výše uvedeného **doporučuji práci bez dalších výhrad k obhajobě**. Zároveň si dovoluji v tomto případě ponechat komisi na zvážení, zda nenavrhnout pochvalu děkana FSV UK za vynikající rigorózní práci.

V Praze dne 11. 10. 2013

PhDr. Jan Bečka, Ph.D.
UK FSV IMS KAS